

РОЗВИТОК ІНСТИТУТУ СУДОВОГО ЗАХИСТУ В УРСР В ПЕРШІ ПОВОЄННІ РОКИ

розглядаючи адвокатуру в післявоєнний період, слід мати на увазі, що її організацію та діяльність можна умовно поділити на два етапи: до прийняття конституції урсср 1978 року та після її прийняття і до середини 80-х років.

Після закінчення великої вітчизняної війни діяльність адвокатури не зазнала великих змін. основними віхами розвитку адвокатури цього періоду були: кодифікація законодавства, що почалася на початку 50-х років, прийняття нового Положення про порядок оплати праці адвокатів 1955 року (яке діяло до квітня 1956 року), прийняття типових правил внутрішнього трудового розпорядку для адвокатів. великий вплив на регулювання діяльності адвокатури мали прийняті в грудні 1958 року основи законодавства про судоустрій союзу рср, союзних і автономних республік і Закон «Про судоустрій української рср». Норми цих документів знайшли своє відображення в Положенні про адвокатуру 1962 року.

в 1945-1960 роки роль адвокатури не тільки не підвищувалася, але і продовжувала зберігати підлегле положення в радянській правовій системі. крім того, адвокати страждали від скорочення сфери їхньої діяльності, тому що дозвіл спорови по цивільних економічних справах було перенесено із судів, як це було при НєПі, у державні органи. лише не багато адвокатів допускалися до політичних справ. Президія колегії адвокатів у ході консультації з кдБ відбирав тих адвокатів, хто міг мати спеціальне свідчення – «допуски». Незважаючи на понижене положення адвокатури, у цілому члени колегії по – колишньому зберігали вірність своєї професії. Навіть при відсутності єдиної загальнодержавної асоціації адвокатури багато в чому зберегла свою корпоративну цілісність, мала обмежену автономію особливо в питаннях дисципліни і платежів. як і царські присяжні повірники, радянські адвокати навіть при сталіну були зацікавлені в глибоких, красномовних виступах на суді. але тут варто бачити розходження в

підході, як про це говорив один адвокат наприкінці п'ятидесятих років. адвокати при цараті в тактичних цілях використовували сентиментальність, а радянський час – тільки факти, а не буржуазні дикції. Проте, відомо, що в цей час адвокати вивчили мови західних адвокатів на суді і найбільш помітні виступи адвокатів при цараті. адвокати стали одержувати більш-менш системне утворення до кінця сталінського періоду. у цей час були створені юридичні інститути. однак адвокати продовжували одержувати утворення окремо від інших працівників юстиції. Післявоєнний період, не дивлячись на спробу влади дати юристам утворення більш високого класу, більшість студентів вибирали заочні вузи (особливо посадові особи юстиції). до 1950 р., однак, всі адвокати повинні були, як мінімум, закінчити курс, еквівалентний ступені бакалавра права, далі вони поєднувалися з іншими майбутніми юристами в школах права. таким чином, адвокатура не була самою бажаною юридичною професією на початку п'ятидесятих років, тому що розглядалася багатьма як зв'язана з фінансовим ризиком. отже, виходило, що ті студенти, що усе-таки вступали в адвокати, були дійсно зацікавлені в юридичній практиці адвоката. Н.с. Хрущов, що прийшов на зміну сталіну, прагнув підсилити роль права і професійних юристів у будівництві соціалізму. участь у розгляді цивільних справ з питань права власності було широко поширене серед адвокатів, так само як по фінансових розкраданнях, житловим питанням, сімейному праву, інтелектуальній власності і праву спадкування. у 50-і роки значення ролі адвокатів у карному і цивільному судочинстві вже не піддавалося ніякому сумніву. Їх «терпіли» навіть у касаційному суді, хоча більшість випадків клопотання адвокатів і їхніх касаційних скарг на цьому рівні не задовольнялися судом. типове пояснення ролі адвоката захисту на суді був наступним: «Захисник, як прокурор, роз'ясняє в ході судового розгляду суспільно-політичне значення справи, піддає аналізу й оцінці поліковані докази в суді, дає юридичну оцінку установленним фактам, характеризує особистість обвинувачуваного і висловлює своє розуміння міри чи злочину призиває до виправдання обвинувачуваного. те ж саме й у цивільній справі». радянський адвокат захисту не був законним представником обвинувачуваного по суті як незалежну сторону, що визначає лінію свого поведіння. до 50-х років багато адвокатів були членами КПРС. в особистому плані членство в партії забезпечувало кар'єру в адвокатурі, але

часто не адекватно виражало дійсні ідеологічні переваги. На початку 60-х років загальносоюзне Положення про адвокатуру срср 1939 року було замінено республіканськими законами. адвокатам усе-таки вдавалося зберегти визначену відомчу автономію. вони не стали додатком бюрократичної ієрархії радянської держави, роблячи по можливості засиллю партії в корпорації, вони залишилися, принаймні, формально, самокерованою корпорацією. однак сучасна корпорація адвокатів продовжує функціонувати на основах, закладених у перші десятиліття радянської влади. обмеження організаційної незалежності корпорацій і право адвоката представляти інтереси свого клієнта в системі безроздільно пануючої державної влади залишилися недоторканими. Надавалося більше прав захисту, захиснику дозволялося представляти неповнолітніх, інвалідів, людей, що не говорили мовою, що використовувався в суді, з початку попереднього розслідування, у 1961 р. верховна рада видала указ про особливості судочинства, по якому вводився, зокрема, відкритий процес при повному складі суду, захисту давався достатній час для підготовки до процесу.

в 1962 р. указом Президії верховної ради срср затверджено Положення про адвокатуру в урср. відповідно до його ст. 1 адвокатура республіки ототожнювалась з колегією адвокатів - формою професійного об'єднання, а визначення поняття «адвокатура» не дається. колегія адвокатів ототожнюється з добровільним об'єднанням осіб, які займаються адвокатською діяльністю. в Положенні йдеться про зміст адвокатської таємниці (ст. 31 (б), ст. 32): «адвокат не має права прийняти доручення на ведення справи... коли він у даній справі раніше надавав юридичну допомогу особі, інтереси якої суперечать інтересам особи, яка звернулася з клопотанням про ведення справи, та адвокат не повинен розголошувати відомості, які йому стали відомі від довірителя в зв'язку з наданням юридичної допомоги у даній справі», «адвокат не може бути допитаний як свідок про обставини справи, які стали йому відомі у зв'язку з виконанням обов'язків захисника в даній справі».